

„Ks. Franciszek Blachnicki – katechetyk i pastoralista”
W dwudziestą rocznicę śmierci Sługi Bożego
(Katowice 29 listopada 2007)

Minęło 20 lat od śmierci Sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego. Trudno przecenić wkład jego myśli i dzieła w rozwój teologii i kształt polskiego Kościoła. Twórczość pastoralno-katechetyczna ks. Blachnickiego obejmowała zasadniczo trzy obszary: teologię pastoralną, katechetykę i ruch oazowy. Jako teolog, na podstawie nauki Soboru Watykańskiego II stworzył podwaliny metodologiczne dla teologii pastoralnej. Równocześnie, dostrzegając dobrodziejstwa dokonującej się w tym czasie odnowy kerygmatycznej, opracował założenia dla katechetyki fundamentalnej, opowiadając się za personalistyczno-eklezyjologiczną koncepcją katechezy. Owocem głębokich przemyśleń ks. Blachnickiego były skutecznie realizowane inicjatywy duszpasterskie, by wspomnieć chociażby ruch oazowy. Pomimo wielu oczywistych zasług wydaje się jednak, że dorobek naukowy ks. Blachnickiego pozostaje w dalszym ciągu za mało znany i mało wykorzystany. W powszechnej świadomości postrzega się bowiem ks. Blachnickiego częściej jako wybitnego duszpasterza, twórcę ruchów odnowy Kościoła niż jako nieprzeciętnego teologa, obdarowanego charyzmatem niemal profetycznego postrzegania rzeczywistości. Historyczne i polityczne przyczyny takiego stanu rzeczy znane są dobrze w środowisku katechetycznym. Dlatego też swoistym aktem „dziejowej sprawiedliwości” wobec osoby i naukowego dorobku Sługi Bożego wydają się wszelkie podejmowane dziś próby zmiany takiego stanu rzeczy. W szereg inicjatyw podejmowanych na tym polu wpisała się konferencja naukowa pt. „Ks. Franciszek Blachnicki – katechetyk i pastoralista”, zorganizowana 29 listopada 2007 roku przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Uroczystego otwarcia obrad dokonał ks. prof. dr hab. Wincenty Myszor (dzikan Wydziału Teologicznego UŚ). Dziękując organizatorom oraz zaproszonym gościom za trud podjętej refleksji, wyraził nadzieję, że obecna konferencja przyczyni się do lepszego poznania i upowszechnienia myśli teologicznej ks. Blachnickiego nie tylko wśród studentów teologii, lecz także w szeroko rozumianym środowisku eklezyjalnym.

Arcybiskup dr Damian Zimoń (metropolita katowicki – wielki kanclerz WTL UŚ), nawiązując do osobistych spotkań z ks. Blachnickim, podkreślił znaczenie jego dalekosiężnej wizji Kościoła rozumianego jako *communio*, która to wizja, inspirowana nauczaniem Soboru Watykańskiego II, miała na celu jego skuteczną adaptację w warunkach dokonującej się odnowy. Zdaniem abpa Zimonia, przemyślenia ks. Blachnickiego, pomimo upływu lat, nie straciły swej aktualności ani ostrości widzenia i mogą pomóc w budowaniu Kościoła posoborowego, który coraz bardziej chce być „domem i szkołą komunii” (*Novo millennio ineunte*, 43). To zadanie czeka wciąż na pełną realizację.

W sesji przedpołudniowej, której przewodniczył ks. dr Krzysztof Sosna (UŚ), uczestnicy spotkania wysłuchali najpierw referatu ks. dra hab. Bogdana Bieli (UŚ)

pt. „Ks. Franciszka Blachnickiego poszukiwania koncepcji teologii pastoralnej”. W pierwszej części wystąpienia zostały szkicowo ukazane przedsoborowe próby eklezjologicznej dedukcji teologii pastoralnej (praktycznej), które miały swój zasadniczy wpływ na rozwój koncepcji teologii pastoralnej ks. Blachnickiego. W punkcie drugim ukazano efekty jego przemyśleń teologiczno-pastoralnych w kontekście poszukiwań zasady formalnej „teologii żywego Kościoła”. Z kolei w trzecim punkcie pokazano jego wkład w określenie struktury przedmiotu teologii pastoralnej (eklezjologii pastoralnej). Ostatnia, podsumowująca część wystąpienia była próbą ukazania charakterystycznych cech teologii pastoralnej ks. Blachnickiego w kontekście współczesnej teologii oraz wyzwań stojących przed Kościołem u progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa. Analiza jego myśli uprawnia do stwierdzenia, że rozumiał on teologię pastoralną jako teologię zbawczego pośrednictwa Kościoła, u podstaw której leży wypracowany przez eklezjologię Soboru Watykańskiego II „obraz wiodący” urzeczywistniania się Kościoła jako wspólnoty, określony bliżej jako pojęcie sakramentu. Zasadą życia i działania Kościoła jest realizowanie koinonii na trzech płaszczyznach życia Kościoła. Najpierw w znaku zgromadzenia liturgicznego, które dzięki stałej obecności Chrystusa w Kościele ma moc objawiania i tworzenia siebie jako Kościoła poprzez sprawowanie Eucharystii i pozostałe sakramenty (*liturgia*). Następnie Kościół urzeczywistnia się w osobie ludzkiej (*martyria*) poprzez przepowiadanie słowa związane z nawróceniem się (ewangelizacja) i włączeniem się osoby w proces inicjacji (katechumenat), co prowadzi ostatecznie do odkrycia diakonijnej wspólnoty (*diakonia*), stojącej w służbie odnowy Kościoła lokalnego (*koinonia*). Ks. Blachnicki, formułując treść zasady formalnej teologii pastoralnej, oprócz jej znaczenia w realizowaniu tzw. duszpasterstwa, wskazał również na jej wartość w określeniu struktury przedmiotu żywego Kościoła. Teologia pastoralna jako nauka zyskuje w proponowanej zasadzie swoje principium, które pozwala rozbudować ją jako prawdziwie teologiczną i dedukcyjną naukę. Otrzymuje ona jasno określony przedmiot materialny i formalny. Przedmiotem materialnym jest Kościół, dlatego zamiast o teologii pastoralnej, lepiej – zdaniem ks. Blachnickiego – mówić o eklezjologii pastoralnej. Określenie „pastoralna” wskazuje z kolei na przedmiot formalny, jakim jest zaangażowana i zmierzająca do działania troska o wzrost Kościoła. Ta troska może dotyczyć tylko Kościoła żywego, istniejącego i mającego się urzeczywistniać we współczesnym świecie – i ta właśnie aktualność stanowi przedmiot formalny tej dyscypliny. Ks. Blachnicki do końca życia przemyślał i udoskonalał wypracowaną koncepcję teologii pastoralnej, weryfikując rezultaty swoich badań w praktyce duszpasterskiej ruchu żywego Kościoła – Światło-Życie. Powszechnie dostrzega się, że jego charyzmatyczna wizja wyprzedziła epokę, w której żył i pracował. Dlatego trzeba dziś na nowo podejmować i rozwijać badania nad jego koncepcją urzeczywistniania się Kościoła *hic et nunc*, gdyż rzutuje ona na poprawne i zgodne z aktualnym ujęciem Kościoła realizowanie zbawczej posługi.

Jako drugi z prelegentów zabrał głos ks. prof. dr hab. Janusz Mariański (KUL), który przedstawił zagadnienie pt. „Rola i znaczenie socjologii religii

w refleksji pastoralnej ks. Franciszka Blachnickiego” Wprowadzając w problematykę zagadnienia, prof. Mariański wskazał na złożoność wzajemnych relacji pomiędzy teologią (szczególnie teologią pastoralną) a socjologią religii. Analizę wspomnianych relacji można przedstawić na podstawie opracowań naukowych ks. Blachnickiego. W swoich badaniach zajmował się on przede wszystkim teologią pastoralną, stąd pytania, jakie można postawić, dotyczą miejsca i roli socjologii religii w jego refleksji pastoralnej. Czy traktował on obydwie dyscypliny naukowe jako autonomiczne, czy zależne, konkurencyjne, czy kooperatywne, przeciwstawne, czy uzupełniające się? I wreszcie, jaką pozycję powinny zająć w stosunku do siebie teologia pastoralna i socjologia religii? Zdaniem prelegenta, w kontekście postawionych pytań należy jeszcze raz podkreślić, że ks. Blachnicki zajmował się naukowo teologią pastoralną, nie uprawiał socjologii religii, która zresztą w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku dopiero rozpoczynała w środowiskach kościelnych swój dynamiczny rozwój. W jego refleksji pastoralnej socjologia religii zajmuje miejsce raczej jako dyscyplina pomocnicza teologii pastoralnej. Na etapie opisu i wyjaśniania rzeczywistości społecznej korzysta ona z dorobku nauk opisowych, w tym i socjologii religii. Przyjęta przez niego metoda teologiczno-socjologiczna gwarantowała poszanowanie autonomii religii jako odrębnej dyscypliny naukowej. Teologia pastoralna i socjologia religii, mimo wspólnych zainteresowań, zachowują swoją autonomię, są jednakowo samodzielne i sobie potrzebne. W kooperacji należy przestrzegać granic własnej kompetencji i nie formułować tez, które wykraczają poza możliwości i zasady metodologiczne własnej dyscypliny. Ze stosunkowo nielicznych uwag ks. Blachnickiego można wnosić, że reprezentował on pogląd, według którego socjolog religii powinien odwołać się – zwłaszcza w teorii społecznej – do elementów normatywnych i teologicznych. Inaczej nie opisałby on w sposób adekwatny zjawiska religijności ani nie zrozumie w pełni rzeczywistości Kościoła.

W sesji przedpołudniowej wysłuchano jeszcze wystąpienia ks. prof. dra hab. Kazimierza Misiaszka (UKSW) „Ksiądz Franciszek Blachnicki jako promotor odnowy katechetycznej”. Wobec pojawiających się w Polsce pierwszych prób kerygmaticznej odnowy katechezy (ks. Marian Finke), ks. Blachnicki włączył się w sposób znaczący w dyskusję na temat potrzeby i kierunku przemian. Sługa Boży poświęcił tej kwestii wiele opracowań, w których podał nie tylko własny komentarz do potrzeby odnowienia chrześcijańskiej formacji w ramach katechezy, lecz także wskazał na jej konkretną koncepcję, zmierzającą do głębszego wykorzystania chrześcijańskiego kerygmatu. Jego jasno sprecyzowane stanowisko, jak również przemyślana, całościowa, spójna i pogłębiona koncepcja znalazły swój wyraz w podręczniku *Katechetyka fundamentalna*. Krytyka ówczesnej praktyki katechetycznej, odnajdywana w opracowaniach ks. Blachnickiego, nosi wszelkie znamiona prawdziwej troski o nową jakość katechezy i jej większą skuteczność. Obserwował bowiem na co dzień brak proporcji między wkładanym wysiłkiem na rzecz chrześcijańskiej formacji dzieci i młodzieży a jego nikłymi skutkami. Wśród

przyczyn takiego stanu rzeczy widział jednostronność formacji chrześcijańskiej, skoncentrowanej na wymiarze intelektualnym, stanowczo niewystarczającym do zaistnienia pełnego aktu katechetycznego. Mówił wprost, że intelektualizm jednostronnego nauczania wyrządził szczególne spustoszenie w nauczaniu katechetycznym. Dlatego poszukiwał takiej katechezy, która odpowiadałaby istocie Kościoła, naturze chrześcijańskiego wtajemniczenia, w której możliwe byłoby wejście w tajemnicę, historię i dzieło zbawienia, owocujące osobistym spotkaniem z Chrystusem. Powracał nie tyle do historii, ile do Tradycji Kościoła, odnajdując tu paradygmatyczny wzorzec, zdolny zapewnić skuteczną realizację procesu rozwoju wiary. Kościół pierwszych wieków nie proponował innego rodzaju katechezy, jak tylko głęboko kerygmatyczną, w której obwieszczane wydarzenia zbawcze miały na celu nawrócenie i wiarę, a nie tylko intelektualne poznanie. Jako skuteczny sposób realizacji takiej katechezy wskazał drogę chrześcijańskiego katechumenatu, który – przystosowany do aktualnych uwarunkowań eklezjalnych, kulturowych i społecznych – stanowi szansę dla osób już ochrzczonych, aby na drodze specjalnie określonego itinerarium dojść do odnalezienia żywej wiary. Należy zauważyć, że katecheza w myśli ks. Blachnickiego jawi się jako mocno związana z katechumenatem rodzinnym. Rodzinny katechumenat ma wyprzedzać systematyczną katechezę, a następnie stale jej towarzyszyć i wspierać, aby w efekcie stać się najważniejszym czynnikiem jej skuteczności. Wielostronna działalność ks. Blachnickiego, dotycząca tworzenia podstaw programowych formacji ministrantów, poszukiwania nowej koncepcji teologii pastoralnej, odnowy liturgii, budowania ruchów kościelnych, w tym najbardziej znanego Światło–Życie, zaowocowała znaczącym wkładem w dzieło odnowy polskiej katechezy. Wszystko to pozwala z całą pewnością nazwać go prekursorem odnowy katechetycznej.

W sesji popołudniowej, prowadzonej przez ks. dra Romana Buchtę (UŚ), uczestnicy konferencji mieli możliwość wysłuchania przedłożenia dr Elżbiety Młyńskiej (Białystok) pt. „Ruch Światło–Życie ruchem eklezjalnym”. Szczególnie cennym akcentem była tu forma wspomnienia-świadczenia prelegentki na temat osobistych spotkań z ks. Blachnickim, bezpośrednio poprzedzających jego śmierć w Carlsbergu. Odnosząc się do zasadniczego tematu wystąpienia, zauważono, że ks. Blachnicki stawiał pytanie o to, jak w konkretnej rzeczywistości Kościoła w Polsce, żyjącej nadal według schematów tradycyjnego duszpasterstwa, zainicjować procesy budowania i wzrostu wspólnoty eklezjalnej, czyli proces urzeczywistniania *communio*. W tej sytuacji widział on dużą rolę do spełnienia dla ruchów odnowy, jednakże wyłącznie takich, które noszą wyraźne znamiona eklezjalności. Ruchem eklezjalnym nazywał taki ruch, którego istotą byłoby urzeczywistnianie *communio* w jej wymiarze wertykalnym i horyzontalnym. Eklezjalność ruchów postrzegał ks. Blachnicki w dwóch aspektach. Po pierwsze starał się określić pewne normy, czyli cechy, które pozwalają nazwać ruch eklezjalnym, a następnie określić ich miejsce w Kościele. Według przyjętych kryteriów, aby ruch nazwać eklezjalnym, musi on przede wszystkim stawiać w centrum swoich wysiłków

i dążeń sprawę *communio* wertykalnej swoich członków, tj. osobistego stosunku do Boga, a więc wiary pojętej jako osobowa relacja do Chrystusa w Duchu Świętym. Po drugie, musi wyrażać się w tworzeniu małych wspólnot, w których członkowie, pozostając w bezpośrednich relacjach międzyosobowych, zyskują doświadczenie środowiska wiary i wspólnoty chrześcijańskiej. Cechą eklezjalności ruchu jest także troska o wierność wobec własnego charyzmatu, której towarzyszy dążenie ku jedności z innymi ruchami i wspólnotami na terenie parafii i diecezji. Istotną cechą jest wreszcie uczestnictwo w misyjnej, ewangelizacyjnej świadomości Kościoła, wyrażające się w poczuciu odpowiedzialności za zbawienie świata i w podejmowaniu różnych inicjatyw ewangelizacyjnych. Wieloletnia działalność Ruchu Światło–Życie, której owoce można od lat obserwować w polskim Kościele, w pełni potwierdza jego eklezjalność.

Jako ostatni na konferencji wystąpił dr hab. Marek Marczewski (Lublin) z referatem pt. „Ku eklezjologiczno-pastoralnej syntezie. Twórczość i dzieło Sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego (1921–1987)”. Wprowadzeniem do zasadniczej części tematu było ukazanie szerokiego kontekstu teologicznego, jaki towarzyszył rozwojowi współczesnej eklezjologii, a w którym przyszło tworzyć Słudze Bożemu zręby polskiej eklezjologii pastoralnej. Wśród niezbędnych wyjaśnień terminologicznych zwrócono uwagę, że przyjęty tytuł wystąpienia – „Ku eklezjologiczno-pastoralnej syntezie” nawiązuje wprost do myśli ks. Blachnickiego, który sugerował właśnie nazwę „eklezjologia pastoralna”, wykazując, że skoro przedmiotem naukowej refleksji tej nauki jest Kościół, to zamiast o teologii pastoralnej można precyzyjniej mówić o eklezjologii pastoralnej. W dalszej części wystąpienia podjęto rozważanie nad Kościołem rozumianym jako wspólnota-sakrament oraz nad wspólnotą jako zasadą życia Kościoła, w której się on urzeczywistnia. Aby tego faktycznie dokonać, musi stać się wspólnotą pielgrzymującą z Chrystusem w Duchu Świętym do Ojca. Jako skuteczną drogę dla osiągnięcia wspomnianego celu wskazano parafię, rozumianą jako wspólnota wspólnot, co stanowi podstawowy warunek, aby współczesny Kościół stał się postulowanym przez Jana Pawła II „domem i szkołą komunii”. Skuteczną pomocą służy tu Ruch Światło–Życie, który poprzez wierność swojemu charyzmatowi może przyczynić się do odnowy polskiej parafii. Ks. Franciszek Blachnicki w swej refleksji eklezjologiczno-pastoralnej wykazał nie tylko, że eklezjologia „komunii” (*communio*) jest ideą centralną i podstawową w dokumentach soboru, ale z pojęcia wspólnoty (*communio*, *koinônia*) uczynił zasadę życia Kościoła, jego zbawczej posługi oraz zasadę teologii pastoralnej jako teologii tego życia. Zdając sobie sprawę, że wypracowana synteza myśli eklezjologiczno-pastoralnej nie może stać się tylko kolejnym teoretycznym programem, uznał ją za fundament założonego przezeń Ruchu Światło–Życie. Wyrósł on na gruncie tej właśnie eklezjologiczno-pastoralnej syntezy i jest przełożeniem teorii na praktykę życia parafialnego. Od początku bowiem, gdy analizuje się historię Ruchu, jego założyciel związał go mocno z parafią i z najważniejszym wydarzeniem, centrum życia parafialnego – Eucharystią poprzez fakt, że dzieci

i młodzież stanowią służbę liturgiczną ołtarza, a małżonkowie – Kościół domowy. W ten sposób teoria i praktyka spłotły się w eklezjologiczno-pastoralną syntezę, której dał wyraz w następującej formule: „Eklezjologia pastoralna jest teologiczno-praktyczną nauką, która w świetle objawienia oraz zbawczej woli Boga (*obiectum formale quo*) zajmuje się żywym Kościołem, o ile urzeczywistnia się współcześnie we wspólnocie (*obiectum formale quod*)”.

Podsumowania całości konferencji dokonał ks. dr Roman Buchta, który dzięki prelegentom i wszystkim uczestnikom spotkania, wyraził jednocześnie życzenie, aby tak wielkie bogactwo myśli ks. Franciszka Blachnickiego, które wypracował on jako pastoralista i katechetyk, znalazło swoje zastosowanie nie tylko na gruncie teoretycznych rozważań, lecz przede wszystkim w dziele urzeczywistniania się wspólnoty Kościoła.

Ks. Roman Buchta

„Czyńcie uczniów”

XXXIII Kongregacja Odpowiedzialnych Ruchu Światło-Życie (Jasna Góra 23–25 lutego 2008)

Od 22 do 25 lutego 2008 roku na Jasnej Górze odbyła się kolejna, XXXIII Kongregacja Odpowiedzialnych Ruchu Światło-Życie. Jak co roku niemal 900 osób z całej Polski oraz ze Słowacji, Niemiec, Czech, Białorusi, Ukrainy i Litwy spotkało się, aby rozeznawać, co *mówi Duch Pański do Ruchu Światło-Życie*. W ubiegłym roku Ruch podjął refleksję nad wezwaniem *Idźcie i głoscie*, pozostawionym przez Chrystusa w Wielkim Nakazie Misyjnym (Mt 28,19-20). W tym roku kongregacja, kontynuując hasło pracy roku ubiegłego, pragnęła na nowo uświadomić sobie i wszystkim oazowiczom, że są wezwani przez Chrystusa, aby *czynić uczniów*. W zaproszeniu do uczestników kongregacji moderator generalny ks. Adam Wodarczyk napisał:

Trzeba zatem, abyśmy najpierw postawili sobie pytanie: Kim jest uczeń Pański? Będziemy na nie próbowali znaleźć odpowiedź podczas tegorocznej kongregacji. Pomogą nam w tym wypowiedzi Larry’ego Thompsona, dyrektora Ruchu Nowego Życia na Europę Środkowowschodnią. Larry przez kilka lat ściśle współpracował ze Sługą Bożym ks. Franciszkiem Blachnickim w dziele ewangelizacji. Dzisiaj, jako doświadczony lider chrześcijański, podkreśla, że uczniem Pańskim stawał się właśnie u boku naszego Założyciela. Dlatego chcemy, aby podzielił się z nami swoim rozumieniem tematu *czynić uczniów*. Wśród innych mówców zaproszonych do podzielenia się swoimi przemyśleniami wymienić trzeba ks. dra Tomasza Jaklewicza, redaktora „Gościa Niedzielnego”, który będzie mówił o znakach czasu i wyzwaniach, jakie niesie aktualna sytuacja Kościoła. Tematem, który